

136.93
Sl. Dobrota

Piše: dr.
Jadranko
PRLIĆ

ROBA BEZ OGRANICENJA

EKONOMSKA RASKRIVAJA

Carinski sustav koji je u cjelini izgrađen nastoji nositi sve odlike liberal-

noga. Ni jedna roba ne podliježe nikakvu ograničenju, što je vjerojatno jedinstven primjer u svijetu

U džbenici ekonomije uče da carine imaju dvije bitne funkcije — fiskalnu i zaštitnu. U Herceg-Bosni ni jedna od spomenutih funkcija nije bila uključujuća da bi se inzistiralo na uspostavljanju carinskoga sustava. U uvjetima skromne proizvodnje gotovo i nema roba koje bi, po teoriji »zaštite mladih industrija«, trebalo štiti. Uostalom i osnovno opredjeljenje nositelja ekonomske politike u Herceg-Bosni jest izgradnja potpuno liberalnoga sustava u kojemu nitko neće biti zaštićen i privilegiran izvan okvira vlastitih sposobnosti. Naravno, fiskalni aspekt carina nije zanemarljiv, ali nije ni osobito bitan, u opsegu stvarnih proračunskih potreba.

Temeljni razlog za izgradnju carinskoga sustava bila je, u uvjetima ratnoga gospodarstva, potreba kontrole ulaska i izlaska robe iz Herceg-Bosne, kao prijeko potrebna dokumentacijska osnova za izgradnju bilo kakva konzistentnoga fiskalnog sustava. Postojanje granice, i kontrola na njoj, poslužile su kao osnovne poluge svih ostalih mjera definiranih ekonomskom politikom.

Način stvaranja hercegbosanskoga carinskoga sustava, koji se po svim elementima ne razlikuje ni od kojeg u suvremenim ekonomijama, jest izuzetno specifičan. Ni jednoga pojedinca, koji se prije bavio ovim poslom, osim obavljanja tehničkih poslova u okviru mostarske cararnice, nije bilo na teritoriju Herceg-Bosne. Riječ je o sasvim novoj, do sada nepoznatoj funkciji na ovim prostorima. Danas carinska uprava upošljava više od 140 djelatnika, sa solidnom opremom i sve boljom osposobljenošću. Pojave nelegalne trgovine toliko karakteristične s obje strane granice postale su znatno manje, premda je i sada granica u tom pogledu poprilično »šuplja«. Nije jednostavno moguće izgraditi toliko prijelaza koliko je postojećih i »novih« cestovnih pravaca. (Ovom prigodom nećemo spominjati lojalnost svih carinskih dužnosnika prema dosljednoj primjeni donesenih propisa, zbog čega stalno kadrovske pomicanje po mjeri sposob-

nosti i poštenja mora biti stalni proces u obavljanju ove vrlo osjetljive funkcije.) Provođenje borbe protiv svih oblika gospodarskoga kriminala u tome je pogledu dalo vidljiv rezultat, premda efekti nisu na razini očekivanih. Kao što se može i pretpostaviti, i intenzitet je prometa u vrijeme blokiranih prometnica neusporedivo manji nego prije.

Sustav koji je u cjelini izgrađen nastoji nositi sve odlike liberalnoga. Ni jedna roba ne podliježe nikakvu ograničenju, što je vjerojatno jedinstven primjer u svijetu. Nepoznati su također u praksi pojmovi kvota, kontingentiranja i sličnih mjera, koje su toliko opterećivale ekonomski sustav bivše Jugoslavije, predstavljajući stalni prostor za preraspodjelu dohotka i korištenja monopolskih i inih pozicija. Carinske stope i takse otprilike su na razini onih u Hrvatskoj, premda je već u tijeku proces njihova anizavanja, radi postizanja

veće konkurentnosti proizvoda, mjera socijalne zaštite pučanstva (ekonomski promatrano carine povećavaju cijene roba i smanjuju količinu koja se troši) i specifičnih ciljeva ekonomske politike. Jedan od osnovnih pravaca, što će ovisiti i o konačnom ustavnopravnom razrješenju situacije u Bosni i Hercegovini (ili bolje reći o sudbini Vance-Owenova plana), jest izgradnja čitavog prostora kao slobodnog carinskog područja, za što, naravno, treba stvoriti sve prijeko potrebne preduvjete.

Posebno treba istaknuti da su se carinski tretirale samo robe koje završavaju u Herceg-Bosni, a one koje su kretale u ostala područja Bosne i Hercegovine nisu podliježale nikakvoj obvezi, osim evidentiranja. Hrvatsko vijeće obrane izražava spremnost izgradnje cjelovitog carinskog sustava Bosne i Hercegovine, ali tek onda kada se to učini na svim granicama Bosne i Hercegovine.

Zbog svega toga, zaustavljanje i kontrolu na granici građani ne shvaćaju kao oblik ograničenja, nego kao normalan postupak zaštite ekonomskoga suvereniteta Herceg-Bosne. Granica i carina već se prihvaćaju, kako je to i logično, kao oblik civiliziranoga ponašanja i izgradnje organiziranoga i stabilnoga društva. I pored svih poteškoća koje se s tim u svezi pojavljuju, ovaj generaini pravac ne smije se dovoditi u pitanje.